

KONKURSY PRZEDMIOTOWE ORGANIZOWANE PRZEZ KUJAWSKO-POMORSKIEGO
KURATORA OŚWIATY
W ROKU SZKOLNYM 2020/2021

**ZAKRES WIADOMOŚCI I UMIEJĘTNOŚCI
WYMAGANY NA POSZCZEGÓLNYCH ETAPACH
KONKURSU PRZEDMIOTOWEGO
Z GEOGRAFII.**

dla uczniów IV-VIII szkół podstawowych w roku szkolnym 2020/2021

I. CELE KONKURSU

1. Promowanie uczniów uzdolnionych w zakresie nauk geograficznych.
2. Rozwijanie zainteresowań poznawczych oraz uzdolnień uczniów w zakresie przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, a w szczególności geografii.
3. Ukazywanie korelacji w przedmiotach matematyczno-przyrodniczych.
4. Rozwijanie u uczniów umiejętności wykorzystania wiedzy o charakterze naukowym do rozwiązywania problemów w twórczy sposób.
5. Wdrażanie uczniów do samokształcenia.
6. Doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji geograficznej oraz wykorzystania wiedzy geograficznej w praktyce
7. Wyróżnienie osiągnięć uczniów oraz nauczycieli motywujących i przygotowujących uczniów do udziału w konkursie.

II. ZAKRES WIADOMOŚCI I UMIEJĘTNOŚCI WYMAGANY NA POSZCZEGÓLNYCH ETAPACH KONKURSU

Na wszystkich etapach uczeń powinien wykazać się wiadomościami i umiejętnościami określonymi w *Celach kształcenia-wymaganiach ogólnych i treściach nauczania – wymaganiach szczegółowych Podstawy programowej kształcenia ogólnego*, w części dotyczącej **przedmiotu geografia** na II etapie kształcenia zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej (Dz.U. z 2017 r. poz. 356), ze szczególnym uwzględnieniem następujących umiejętności:

- odczytywania i interpretowania informacji przedstawionych w różnych formach (tabele, wykresy, diagramy, mapy, teksty), odkrywania prawidłowości w nich występujących
- wykorzystywania posiadanej wiedzy podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów
- stosowania słownictwa geograficznego w celu opisywania oraz wyjaśniania zjawisk i procesów zachodzących w środowisku geograficznym
- czytania, interpretowania map różnej treści i o różnych skalach
- identyfikowania związków i zależności w środowisku przyrodniczym, gospodarce i życiu społecznym w różnych skalach przestrzennych
- interpretowania pojęć geograficznych
- wyjaśniania wzajemnych relacji przyroda-człowiek-społeczeństwo
- obliczania wskaźników i wartości liczbowych do charakteryzowania zjawisk geograficznych
- oceniania, wartościowania rzeczy i zjawisk geograficznych
- prognozowania, przewidywania kierunków zmian w przyrodzie i życiu społecznym w różnych skalach przestrzennych
- uzasadniania konieczności racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska przyrodniczego

III. Zakres merytoryczny konkursu

ETAP I (szkolny)

Zakres merytoryczny szkolnego etapu konkursu obejmują:

a) treści nauczania podstawy programowej:

1. Mapa Polski – umiejętność czytania, interpretacji i posługiwania się mapą.

Uczestnik konkursu:

- 1) stosuje legendę mapy do odczytywania informacji oraz skalę mapy do obliczania odległości między wybranymi obiektami;
- 2) rozpoznaje na mapie składniki krajobrazu Polski;
- 3) czyta treść mapy;
- 4) czyta treść mapy lub planu najbliższego otoczenia szkoły, odnosząc je do elementów środowiska geograficznego obserwowanych w terenie;
- 5) lokalizuje na mapie Europy: Polskę oraz państwa sąsiadujące z Polską i ich stolice;
- 6) charakteryzuje, na podstawie map różnej treści, położenie własnego regionu w Polsce oraz położenie Polski na świecie i w Europie;
- 7) określa położenie fizycznogeograficzne i polityczne Polski, wskazuje na mapie przebieg jej granic (w tym morskich wód wewnętrznych);
- 8) podaje nazwy województw i ich stolic oraz wskazuje je na mapie;

2. Krajobrazy Polski . Uczestnik konkursu:

- 1) wskazuje na mapie położenie krain geograficznych Polski;
- 2) przedstawia główne cechy krajobrazów Polski oraz wykazuje ich zróżnicowanie;
- 3) rozpoznaje krajobrazy Polski w opisach oraz na filmach i ilustracjach;
- 4) przedstawia podstawowe zależności między składnikami poznawanych krajobrazów;
- 5) opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców wybranych krain geograficznych Polski;
- 6) opisuje najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Polski oraz wskazuje je na mapie;
- 7) przedstawia pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazach powstałe w wyniku działalności człowieka;
- 8) dokonuje oceny krajobrazu najbliższego otoczenia szkoły pod względem jego piękna oraz ładu i estetyki zagospodarowania podczas zajęć realizowanych w terenie oraz proponuje zmiany w jego zagospodarowaniu;
- 9) przyjmuje postawę szacunku wobec środowiska przyrodniczego i kulturowego Polski.

3. Lądy i oceany na Ziemi. Uczestnik konkursu:

- 1) wskazuje na globusie i mapie świata: bieguny, równik, południk zerowy i 180°, półkule, zwrotniki i koła podbiegunowe;
- 2) wymienia nazwy kontynentów i oceanów oraz wskazuje ich położenie na globusie i mapie świata oraz określa ich położenie względem równika i południka zerowego;
- 3) wskazuje na mapie wielkie formy ukształtowania powierzchni Ziemi i akweny morskie na trasach pierwszych wypraw geograficznych.

KONKURSY PRZEDMIOTOWE ORGANIZOWANE PRZEZ KUJAWSKO-POMORSKIEGO
KURATORA OŚWIATY
W ROKU SZKOLNYM 2020/2021

4. Krajobrazy świata. Uczestnik konkursu:

- 1) wskazuje na mapie położenie poznawanych typów krajobrazów;
- 2) odczytuje wartość i opisuje przebieg temperatury powietrza oraz rozkład opadów atmosferycznych na podstawie klimatogramów i map klimatycznych;
- 3) przedstawia główne cechy i porównuje poznawane krajobrazy świata oraz rozpoznaje je w opisach, na filmach i ilustracjach;
- 4) rozpoznaje rośliny i zwierzęta typowe dla poznawanych krajobrazów;
- 5) prezentuje niektóre przykłady budownictwa, sposobów gospodarowania, głównych zajęć mieszkańców poznawanych obszarów;
- 6) identyfikuje współzależności między składnikami poznawanych krajobrazów i warunkami życia człowieka;
- 7) ustala zależności między położeniem wybranych krajobrazów na kuli ziemskiej, warunkami klimatycznymi i głównymi cechami krajobrazów

5. Geografia Europy

- 1) charakteryzuje położenie, przebieg granic oraz linii brzegowej Europy;
- 2) przedstawia podział polityczny Europy oraz rolę Unii Europejskiej w przemianach społecznych i gospodarczych kontynentu;
- 3) charakteryzuje ukształtowanie powierzchni Europy;

b) treści rozszerzone. Uczestnik konkursu:

- 4) wykazuje znaczenie skali mapy w przedstawianiu różnych informacji geograficznych na mapie; posługuje się skalą mapy do obliczenia odległości i powierzchni rzeczywistych i na mapie;
- 5) rozpoznaje formy terenu na podstawie rysunku poziomicowego;
- 6) czyta treść mapy poziomicowej;
- 7) odczytuje wysokości bezwzględne z mapy, oblicza wysokości względne;

ETAP II (rejonowy)

**Na etapie II konkursu obowiązuje zakres wiadomości i umiejętności etapu I konkursu.
Zakres merytoryczny zostaje poszerzony o:**

a) treści nauczania podstawy programowej:

1. Ruchy Ziemi. Uczestnik konkursu:

- 1) dokonuje pomiaru wysokości Słońca w trakcie zajęć w terenie oraz porównuje wyniki uzyskane w różnych porach dnia i roku;
- 2) demonstruje przy użyciu modeli (np. globusa lub tellurium) ruch obrotowy Ziemi, określa jego kierunek, czas trwania, miejsca wschodu i zachodu Słońca oraz południa słonecznego;
- 3) wyjaśnia związek między ruchem obrotowym a widomą wędrówką i górowaniem Słońca, istnieniem dnia i nocy, dobowym rytmem życia człowieka i przyrody, występowaniem stref czasowych;
- 4) demonstruje przy użyciu modeli (np. tellurium lub globusów) ruch obiegowy Ziemi;
- 5) przedstawia zmiany w oświetleniu Ziemi w pierwszych dniach astronomicznych pór roku;
- 6) wykazuje związek między ruchem obiegowym Ziemi a strefami jej oświetlenia oraz strefowym zróżnicowaniem klimatu i krajobrazów na Ziemi.

KONKURSY PRZEDMIOTOWE ORGANIZOWANE PRZEZ KUJAWSKO-POMORSKIEGO
KURATORA OŚWIATY
W ROKU SZKOLNYM 2020/2021

2. Współrzędne geograficzne. Uczestnik konkursu:

- 1) odczytuje szerokość i długość geograficzną wybranych punktów na globusie i na mapie;
- 2) na podstawie podanych współrzędnych geograficznych wskazuje położenie punktów i obszarów na mapach w różnych skalach;
- 3) wyznacza w terenie współrzędne dowolnych punktów (za pomocą mapy lub GPS).

3. Geografia Europy. Uczestnik konkursu:

- 1) charakteryzuje położenie, przebieg granic oraz linii brzegowej Europy;
- 2) przedstawia podział polityczny Europy oraz rolę Unii Europejskiej w przemianach społecznych i gospodarczych kontynentu;
- 3) charakteryzuje ukształtowanie powierzchni Europy;
- 4) na przykładzie Islandii określa związek między położeniem na granicy płyt litosfery a występowaniem wulkanów i trzęsień ziemi;
- 5) przedstawia zróżnicowanie klimatyczne Europy oraz czynniki, które o nim decydują;
- 6) wyjaśnia rozmieszczenie ludności oraz główne przyczyny i skutki starzenia się społeczeństw w Europie;
- 7) wyjaśnia przyczyny i konsekwencje zróżnicowania demograficznego ludności Europy;
- 8) ocenia społeczno-ekonomiczne i kulturowe konsekwencje migracji na obszarze Europy;
- 9) określa podobieństwa i różnice między wielkimi miastami Europy: Londynem i Paryżem;
- 10) porównuje cechy rolnictwa Danii i Węgier;
- 11) wykazuje związek między cechami środowiska przyrodniczego wybranych krajów Europy a wykorzystaniem różnych źródeł energii;
- 12) przedstawia znaczenie nowoczesnego przemysłu i usług w gospodarce na przykładzie Francji;
- 13) wykazuje związki między rozwojem turystyki w Europie Południowej a warunkami przyrodniczymi oraz dziedzictwem kultury śródziemnomorskiej;

4. Sąsiedzi Polski. Uczestnik konkursu:

- 1) charakteryzuje przemiany w strukturze przemysłu w Niemczech na przykładzie Nadrenii Północnej-Westfalii;
- 2) przedstawia przykłady atrakcji turystycznych i rekreacyjno-sportowych Czech i Słowacji;
- 3) rozumie problemy polityczne, społeczne i gospodarcze Ukrainy;
- 4) wykazuje zróżnicowanie środowiska przyrodniczego i charakteryzuje gospodarkę Rosji;

5. Środowisko przyrodnicze Polski na tle Europy. Uczestnik konkursu:

- 1) określa położenie fizycznogeograficzne i polityczne Polski, wskazuje na mapie przebieg jej granic (w tym morskich wód wewnętrznych);
- 2) odczytuje szerokość i długość geograficzną wybranych punktów na mapie Polski i Europy;
- 3) na podstawie podanych współrzędnych geograficznych wskazuje skrajne punkty Polski i Europy oraz wyjaśnia konsekwencje rozciągłości południkowej i równoleżnikowej ich obszarów;
- 4) podaje nazwy województw i ich stolic oraz wskazuje je na mapie;
- 5) przedstawia wpływ ruchów górotwórczych i zlodowaceń w Europie na ukształtowanie powierzchni Polski;
- 6) prezentuje główne czynniki kształtujące klimat Polski;
- 7) charakteryzuje elementy klimatu Polski oraz długość okresu wegetacyjnego;
- 8) wyjaśnia wpływ zmienności pogody w Polsce na rolnictwo, transport i turystykę;

KONKURSY PRZEDMIOTOWE ORGANIZOWANE PRZEZ KUJAWSKO-POMORSKIEGO
KURATORA OŚWIATY
W ROKU SZKOLNYM 2020/2021

- 9) charakteryzuje środowisko przyrodnicze Morza Bałtyckiego oraz przyczyny degradacji jego wód;
- 10) opisuje walory przyrodnicze Wisły i Odry, charakteryzuje systemy rzeczne obu tych rzek oraz porównuje je z wybranymi systemami rzecznyymi w Europie;
- 11) wyróżnia najważniejsze cechy gleby brunatnej, bielicowej, czarnoziem, mady i rędziny, wskazuje ich rozmieszczenie na mapie Polski oraz ocenia przydatność rolniczą;
- 12) rozróżnia rodzaje lasów w Polsce (na podstawie filmu, ilustracji lub w terenie) oraz wyjaśnia zróżnicowanie przestrzenne wskaźnika lesistości Polski;
- 13) wymienia formy ochrony przyrody w Polsce, wskazuje na mapie parki narodowe oraz podaje przykłady rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych i pomników przyrody występujących na obszarze własnego regionu;
- 14) wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych surowców mineralnych Polski oraz omawia ich znaczenie gospodarcze;

6. Społeczeństwo Polski na tle Europy. Uczestnik konkursu:

- 1) wyjaśnia zróżnicowanie gęstości zaludnienia na obszarze Polski na podstawie map tematycznych;
- 2) analizuje zmiany liczby ludności Polski i Europy po 1945 r. na podstawie danych
- 3) statystycznych;
- 4) charakteryzuje struktury płci i wieku ludności Polski na podstawie piramidy płci i wieku;
- 5) porównuje zmiany w przyroście naturalnym i rzeczywistym ludności w Polsce
- 6) formułuje hipotezy dotyczące przyczyn i skutków migracji zagranicznych
- 7) w Polsce;
- 8) porównuje i wyjaśnia zróżnicowanie narodowościowe, etniczne i wyznaniowe ludności Polski i wybranych państw europejskich;
- 9) wykazuje znaczenie poszczególnych sektorów gospodarki w rozwoju kraju
- 10) oraz określa różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i w wybranych państwach europejskich;
- 11) porównuje wielkość bezrobocia w Polsce i innych krajach europejskich oraz
- 12) określa jego przyczyny i skutki w Polsce;
- 13) analizuje poziom urbanizacji w Polsce i Europie, rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce oraz identyfikuje przyczyny rozwoju największych polskich miast.

7. Wybrane zagadnienia geografii gospodarczej Polski. Uczestnik konkursu:

- 1) opisuje warunki przyrodnicze i pozapryrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce;
- 2) przedstawia przestrzenne zróżnicowanie głównych upraw i chowu zwierząt w Polsce oraz ich znaczenie gospodarcze;
- 3) wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze przemysłu Polski;
- 4) podaje przykłady różnych rodzajów usług w Polsce oraz ocenia znaczenie transportu i łączności dla jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego naszego kraju;
- 5) ocenia możliwości rozwoju gospodarki morskiej w Polsce;
- 6) charakteryzuje na przykładach walory turystyczne Polski oraz wybrane obiekty z Listy Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości położone w Polsce, dokonując refleksji nad ich wartością;
- 7) podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego oraz sukcesów polskich przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej.

b) treści rozszerzone. Uczestnik konkursu:

- 1) określa położenie matematyczno-geograficzne Polski oraz wyjaśnia jego konsekwencje;

KONKURSY PRZEDMIOTOWE ORGANIZOWANE PRZEZ KUJAWSKO-POMORSKIEGO
KURATORA OŚWIATY
W ROKU SZKOLNYM 2020/2021

- 2) opisuje różnice w budowie geologicznej Sudetów i Karpat;
- 3) wskazuje związki między budową geologiczną a rzeźbą tych gór.

ETAP III (wojewódzki) Wybrane problemy i regiony geograficzne świata

Na etapie III konkursu obowiązuje zakres wiadomości i umiejętności etapu I i II konkursu.

Zakres merytoryczny zostaje poszerzony o:

a) treści nauczania podstawy programowej:

1. Wybrane problemy i regiony geograficzne Azji. Uczestnik konkursu:

- 1) wykazuje na podstawie map ogólnogeograficznych i tematycznych, że Azja jest obszarem wielkich geograficznych kontrastów;
- 2) identyfikuje związki między przebiegiem granic płyt litosfery a występowaniem rowów tektonicznych, wulkanów, trzęsień ziemi i tsunami oraz na ich podstawie formułuje twierdzenia o zaobserwowanych prawidłowościach w ich rozmieszczeniu;
- 3) wykazuje związek między cechami klimatu monsunowego a rytmem upraw i „kulturą ryżu” w Azji Południowo-Wschodniej;
- 4) ocenia znaczenie warunków przyrodniczych i czynników społeczno-kulturowych w tworzeniu nowoczesnej gospodarki Japonii;
- 5) korzystając z mapy, wyjaśnia zróżnicowanie gęstości zaludnienia na obszarze Chin;
- 6) przedstawia kierunki rozwoju gospodarczego Chin oraz ocenia ich znaczenie w gospodarce światowej;
- 7) określa możliwości rozwoju gospodarczego Indii oraz przedstawia kontrasty społeczne w tym kraju;
- 8) charakteryzuje region Bliskiego Wschodu pod względem cech kulturowych oraz zasobów ropy naftowej i poziomu rozwoju gospodarczego;
- 9) wskazuje na mapie miejsca konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie, identyfikuje ich główne przyczyny i skutki.

2. Wybrane problemy i regiony geograficzne Afryki. Uczestnik konkursu:

- 1) opisuje i wyjaśnia cyrkulację powietrza w strefie międzyzwrotnikowej, wykazując jej związek z rozmieszczeniem opadów;
- 2) wyjaśnia na podstawie map tematycznych istnienie strefowości klimatyczno-roślinno-glebowej w Afryce;
- 3) wyjaśnia związki między warunkami przyrodniczymi a możliwościami gospodarowania w strefie Sahelu oraz przyczyny procesu pustoszczenia;
- 4) określa związki między walorami przyrodniczymi i kulturowymi a rozwojem turystyki na przykładzie Kenii;
- 5) przedstawia cechy i ocenia skutki stosowania rolnictwa żarowo-odłogowego i plantacyjnego w Afryce Zachodniej;
- 6) identyfikuje na podstawie tekstów źródłowych przyczyny i skutki niedożywienia ludności Afryki na przykładzie Etiopii;
- 7) określa rolę tradycyjnych i nowoczesnych działów gospodarki w rozwoju wybranych krajów Afryki.

3. Wybrane problemy i regiony geograficzne Ameryki Północnej i Południowej. Uczestnik konkursu:

- 1) ustala prawidłowości w ukształtowaniu powierzchni Ameryki Północnej i Południowej

KONKURSY PRZEDMIOTOWE ORGANIZOWANE PRZEZ KUJAWSKO-POMORSKIEGO
KURATORA OŚWIATY
W ROKU SZKOLNYM 2020/2021

na podstawie map tematycznych;

- 2) wykazuje zależności między ukształtowaniem powierzchni, cyrkulacją powietrza, odległością od morza, prądami morskimi a przebiegiem północnej granicy upraw i lasów w Kanadzie;
- 3) identyfikuje skutki występowania tornad i cyklonów tropikalnych w Ameryce Północnej;
- 4) identyfikuje konflikt interesów między gospodarczym wykorzystaniem Amazonii a ekologicznymi skutkami jej wylesiania;
- 5) ocenia sytuację rdzennej ludności oraz wyjaśnia przyczyny zanikania kultur pierwotnych na przykładzie Ameryki Północnej lub Południowej;
- 6) określa cechy megalopolis w Ameryce Północnej oraz wyjaśnia przyczyny powstawania slumsów w wielkich miastach na przykładzie Ameryki Południowej;
- 7) na przykładzie Doliny Krzemowej wyjaśnia przyczyny rozwoju technopolii oraz jej znaczenie w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy;
- 8) korzystając z danych statystycznych, określa rolę Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej.

4. Wybrane problemy i regiony geograficzne Australii i Oceanii. Uczestnik konkursu:

- 1) przedstawia specyfikę środowiska przyrodniczego Australii i Oceanii;
- 2) identyfikuje prawidłowości w rozmieszczeniu ludności i główne cechy gospodarki Australii na tle warunków przyrodniczych.

5. Geografia obszarów okołobiegunowych: środowisko przyrodnicze; badania naukowe; polscy badacze. Uczestnik konkursu:

- 1) charakteryzuje położenie i środowisko przyrodnicze Antarktydy oraz wyjaśnia konieczność zachowania jej statusu określonego Traktatem Antarktycznym;
- 2) przedstawia cele badań aktualnie prowadzonych w Arktyce i Antarktyce oraz prezentuje osiągnięcia polskich badaczy obszarów okołobiegunowych.

b) treści rozszerzone. Uczestnik konkursu:

- 1) określa położenie geograficzne oraz matematyczno-geograficzne punktów i obszarów mapie;
- 2) oblicza czas strefowy i słoneczny dla dowolnego punktu na Ziemi;
- 3) oblicza wysokość górowania Słońca w dniu równonocy oraz podczas przesilenia letniego i zimowego dowolnego punktu na Ziemi

IV. LITERATURA DLA UCZNIĄ i inne źródła informacji:

1. Podręczniki oraz zeszyty ćwiczeń z geografii dopuszczone przez MEN do użytku szkolnego w nowych typach szkół https://podreczniki.men.gov.pl/wykaz_dopuszczone_lista5.php
2. Szkolne atlasy geograficzne zgodne z podstawą programową kształcenia ogólnego szkoły podstawowej.
3. J. Flis: Szkolny słownik. Terminy geograficzne. 2008 WSiP Warszawa.
4. M. Kasprzak. Ilustrowany słownik geograficzny. 2017 Wyd. Books Sp. z o.o.
5. Tablice geograficzne. Wydawnictwo Adamantan, z 2014 i nowsze.
6. Rozporządzenie MEN z 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w szkołach podstawowych (Dz. U. z 24 lutego 2017 r. poz. 356).